

Małgorzata Smorąg-Goldberg

„Uchwycenie struktury czasu lub utopia opanowania”

Czy można rozprawiać o *Kronosie* z najniższego poziomu pisarstwa: pisarstwa obnażonego, w którym Gombrowicz prezentuje swoje codzienne zmagania bez metaforycznego kostiumu? Czy *Kronos* jest tylko tekstem poprzedzającym *Dziennik*, czy może ma własną specyfikę? Obsesja upływającego czasu, progresja linii cienia, katalog kolejnych chorób czy upojenie buchalterią sprawiają, że wielki tekst Gombrowiczowskiego dzieła zaczyna krążyć wokół tematyki bólu, który odtąd staje się głównym elementem twórczości pisarza i zarysowuje kontury ostatniego tworzonego przezeń tekstu poświęconego jemu samemu. Dokonamy analizy etapów wyłaniania się tego ostatniego tekstu i wykażemy, w jaki sposób, nie ograniczając się do „prehistorii” tekstu, *Kronos* pozostawia widoczny ślad procesu twórczego, rzucając nowe światło na formę powstałego utworu, inny stan dzieła Gombrowicza, który na nowo kreślił to, co już znane, kwestionując pojęcia ostatecznego tekstu i jego wariantów, i zachęcając do ponownego przeczytania jego dzieła w świetle twórczej dynamiki, a nie w skostniałej formie tekstu kanonicznego.

W rzeczywistości rewolucję wywołaną publikacją *Kronosa* w Polsce w 2013 roku można porównać do tej, jaka miała miejsce we Francji w związku z publikacją pierwszych tekstów powieści *W poszukiwaniu straconego czasu* Prousta. Był to moment przekroczenia ważnego etapu w analizie teoretycznego wkładu krytyki genetycznej. Wtedy również radykalnie zakwestionowano postulat teoretycznego i metodologicznego rozdzielenia struktury i genezy.

Z perspektywy krytyki genetycznej moim celem będzie analiza rękopisu *Kronosa*, który przestudiowałam, by przetłumaczyć go na francuski, gdyż ustala on na nowo trasę całego projektu literackiego i odzyskuje wewnętrzną dynamikę, rzucając nowe spojrzenie na całość utworu. To nowe spojrzenie pociąga za sobą, jeśli nie wybór, to przynajmniej pewne uprzywilejowanie tworzenia względem utworu, pisania względem tego, co napisane, tekstualizacji względem stworzonego tekstu, wielokrotności względem unikalności, możliwego względem ukończonego, dynamiczności względem statyczności, działania względem dzieła, a wreszcie genezy względem struktury.